

Перетворення повсякденного життя

Щось відбувається, але ти не знаєш,
що саме, чи не так, містер Джонс?

Боб Ділан

Проведімо уявний експеримент. Візьмімо пересічну людину з вулиці в році 1900-му та перемістімо її десь у 1950-ті. Потім візьмімо когось із тих п'ятдесятих років і закиньмо його в стилі Остіна Паверса в наші дні. Хто відчує більші зміни?

На перший погляд, відповідь здається очевидною. Закинутий у 1950-ті з початку століття буде приголомшений світом, сповненим неймовірних технологічних див. Замість запряжених кіньми бричок він побачить на вулицях та автомагістралях легкові авто, вантажівки, автобуси. У містах небокрай затулятимуть височенні хмарочоси, велетенські мости простягатимуться над річками й затоками, які колись можна було перетнути лише на паромах. У небі він побачить летючі машини, що перевозять людей через континенти й океани протягом кількох годин, а не днів чи тижнів. Мандрівник у часі з початку століття до 1950-х удома опиниться серед електричних приладів: радіо й телевізора, що видає музичні звуки або показує рухомі картинки, холодильника, що допомагає охолоджувати їжу, машини-мийки, яка автоматично пере його речі тощо. Велетенський новий супермаркет замінить йому щоденну пробіжку по різних продуктових лавках, а також запропонує цілу низку технологічно покращених продуктових товарів, як-от розчинна кава й заморожені овочі, які подаються перевареними чи залитими різними соусами в коробочках. Саме життя триватиме значно довше. Від колись смертельних хвороб можна буде захиститися вакциною чи вилікуватися, прийнявши пігулку. Суцільна новизна фізичного оточення для цього мандрівника в часі, швидкості й потужності машин неймовірно його вразить.

З іншого боку, людина з 1950-х не матиме такого клопоту з орієнтуванням у просторі нашого сьогодення. Попри те, що ми склонні вважати нашу епоху добою безмежних технологічних чудес, наш другий мандрівник у часі опиниться у світі, який не так уже й відрізняється від часів, з яких він до нас

прибув. На роботу він їздитиме на машині, як і колись. Якщо він їздив на поїзді, то, найімовірніше, залізниця проходитиме там само й поїзди відправлятимуться з тієї самої станції. На літак він, швидше за все, також зможе сісти в тому самому аеропорту. Він знову житиме в передмісті в будинку, тільки цього разу в дещо більшому. У телевізорі йому буде доступна більша кількість каналів, сам пристрій матиме більший і пласкіший екран, картинка на ньому буде кольорова, проте, по суті, це буде той самий телевізор, і наш гість зможе навіть побачити повтори деяких з його улюблених телевізійних шоу з 1950-х років. Він або вже знатиме, або дуже швидко навчиться, як користуватися більшістю домашнього електричного пристрійства. Навіть персональний комп'ютер у дома не буде йому настільки незнайомий, тому що розкладка клавіш на ньому матиме той самий QWERTY-порядок розташування літер. Насправді, за винятком деяких речей, як-от інтернет, CD та DVD-програвачі, банкомати, бездротові телефони й усілякі розважальні штуки, які з легкістю вміщатимуться в його кишені, практично всі технології сьогодення будуть йому вже знайомі. Мабуть, навіть дещо розчарований нашим повільним прогресом, він може спитати: «Чому ви ще не колонізували інші планети?» або «А де ж усі роботи?».

Якщо за основу порівняння брати сuto технологічні зміни, то, вочевидь, мандрівник у часі, який переміститься з 1900-го року до 1950-х, відчує значно більше змін, водночас наш другий мандрівник зможе з легкістю дійти висновку, що ми провели другу половину ХХ століття виключно над удосконаленням проривних інновацій, які так докорінно змінили першу його частину⁷.

Проте що довше вони залишатимуться у своїх нових оселях, то більше кожен мандрівник почне усвідомлювати менш очевидні, на перший погляд, зміни. Коли вони призвичаються до нових технологій, то помітять, як змінилися норми й цінності, а також спосіб життя й робота людей. Ось із цього погляду враження від змін будуть різними. У плані пристосування до нових соціальних структур, ритму й порядку щоденного життя наш другий мандрівник у часі буде значно розгубленішим за первого.

Людина «родом» з початку ХХ століття побачить, що соціальний порядок світу 1950-х буде навдивовижку подібний до її часів. Якщо вона працювала на заводі, то на заводі у нові для неї часи вона побачить той самий розподіл праці, ту саму ієрархічну систему контролю. Якщо вона працювала в офісі, то знову опиниться в тій самій бюрократії, її доведеться дертися по тій самій корпоративній драбині. Людині знову доведеться приходити на роботу на восьму чи дев'яту годину ранку та чесно йти з неї о п'ятій вечора. Її життя буде чітко поділене між роботою та дозвіллям. Більшість колег по бізнесу будуть білими чоловіками, а їхні цінності чи поведінка в офісі мало змінятися з часів початку століття. Жінок на робочому місці чоловік бачитиме рідко, хіба

що секретарок, і майже напевно з робочих питань він ніколи не взаємодіятиме з людиною іншої раси. Одружиться він у молодому віці, швидко заведе дітей, буде одружений з тією самою жінкою та, найімовірніше, працюватиме на ту саму компанію до кінця свого життя. Під час дозвілля він помітить, що шоу на телебаченні та кіно значною мірою замінили «живі» розважальні заходи на сценах, проте в усьому іншому свій вільний час він проводитиме майже так само, як у 1900-ті: він ходитиме на бейсбол чи боксерські матчі, можливо, грватиме в гольф. Він буде членом клубів чи спільнот, що відповідатимуть його соціально-економічному класу, бачитиме ті самі соціальні розшарування й цілком справедливо може очікувати від своїх дітей, що вони будуть у такий самий спосіб, як і він, відрізнятися від інших класів суспільства. Темп його життя буде структурований цінностями та нормами відповідних організацій. Він проживатиме життя «людини фірми», яку так влучно описали у своїх творах багато письменників, від Сінклера Льюїса та Джона Гелбрейта до Вільяма Вайта та Чарльза Міллза⁸.

Разом з тим, наш другий мандрівник у часі був би вкрай спантеличений приголомшивими соціальними й культурними змінами, які відбулися за проміжок часу з 1950-х до сьогодні. На роботі він стикнувся би з новим дрес-кодом, новим графіком і новими правилами. Він побачив би, що в офісі співробітники вдягнені, наче хлопці на вихідних під час відпочинку, у джинси й сорочки з розстібнутим комірцем, і він був би шокований, аби дізнався, що хтось із цих «хлопців» ще, крім того, начальник. Йому здаватиметься, що люди ходять в офіс на роботу, коли їм заманеться. На тих, хто молодший, взагалі будуть дивні татухи й пірсинг. Серед менеджерів будуть жінки, і не тільки білі. Індивідуальність і самовираження цінуватимуться більше, ніж підпорядковання нормам організації, але навіть попри це ті самі люди в дечому здаватимуться нашому подорожньому майже пуританами. Люди не сміятимуться з його расистських жартів, а радше червонітимуть і дивитимуться на нього з подивом. Курити йому дозволять лише десь далеко на парковці, а якщо він за обідом дозволить собі випити мартіні або два, його колеги серйозно перейматимуться, чи не має він алкогольної залежності. Його ставлення та погляди, про які він ніколи навіть не задумувався, тепер будуть для нього проблемою, бо на них увесь час хтось ображатиметься. Йому весь час буде важко й боляче від того, що він не знатиме, як слід поводитися.

На вулицях він бачитиме представників різних етнічних груп — більше, ніж він колись міг собі навіть уявити: азіати, афро- та латиноамериканці й багато інших. Вони будуть спілкуватися й взаємодіяти, інколи навіть так, що це здаватиметься нашому мандрівникові неприйнятним. Він побачить подружжя з представників різних рас, різних етнічних груп, а також одностатеві пари, які називатимуться майже модною накличкою «геї». Деякі люди будуть за-

йматися звичними для нашого гостя речами: жінка з дитячим візочком скуплятиметься, офісний співробітник їстиме за конторкою свій обід, проте деякі чудитимуть якісь позаземні речі: дорослі дідьки у шкіряних лахах в обтяжку ганятимуть на наворочених мотоциклах, жінки, вдягнені практично в одну спідню білизну, розсікатимуть на якихось дивовижних нових ролико-вих ковзанах.

Йому здаватиметься, що люди ніби весь час працюють, але водночас не працюють тоді, коли мали би працювати. Вони вразять його своєю лінівістю, однак, з іншого боку, здаватимуться просто одержимими всілякими фізичними вправами. Вони здаватимуться йому свідомими, проте й несерйозними водночас: чому ніхто не лишається працювати в одній компанії більше трьох років? Усі видаватимуться дбайливими й чуйними, проте водночас будуть й антисоціальними, бо куди подівалися всі жіночі й чоловічі клуби, команди з боулінгу? Чому це не всі ходять до церкви? Попри те, що фізичне оточення виглядатиме більш-менш знайomo, саме почуття просто буде дуже відрізнятися.

Першому маңдрівникові доведеться призвичайтися до разючих технологічних змін, що сталися із часом, проте саме другий відчує більші й глибші зміни. Саме другий потрапить до часу, у якому стиль життя й світогляд найбільше змінюються — коли стара світобудова впала, а нова ще не постала, коли перетворення та невизначеність здаються частиною щоденної норми.

СИЛИ ЗА ЗМІНАМИ

Що ж спричиняє цю зміну? Що ж сталося між 1950-ми роками й нашим сьогоденням, чого не сталося раніше? Науковці й експерти запропонували безліч теорій, а заразом і різних оцінок про те, на добре ці зміни чи на погане. Деякі плачуться за традиційними соціальними й культурними формами, що відходять у небуття, інші оспівують райдужне майбуття, яке настає з приходом нових технологій.

Ключовою рушійною силою є злет людської креативності як визначально-го чинника нашої економіки й суспільства. Вона впливає як на нашу роботу, так і на інші сфери нашої життєдіяльності, ми цінуємо креативність більше й культивуємо її сильніше, ніж будь-коли. Креативний імпульс — властивість, яка відрізняє нас, людей, від інших видів, — зараз вивільнюється в безпрецедентних масштабах. Мета цієї книжки — дослідити, чому і як це відбувається, а також відстежити вплив креативності в міру того, як він визріває й розгортається по всьому світу.

Багато хто каже, що нині ми живемо в інформаційній економіці, чи в економіці знання. Проте ще справедливішим є твердження, що зараз нашу еко-